

FİNANSMAN ŞİRKETLERİNDE İÇ KONTROL YAPISI YÖNTEMİ*

INTERNAL CONTROL STRUCTURE MEDHOD TO FINANCE COMPANIES

Hasan TÜREDİ**
Şükrü Mete TEPEGÖZ***

Öz

İktisadi faaliyetlerin gelişmesi, mali sisteme kaynak sağlayan yeni kurumlar ve uygulamaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Finansman şirketleri, mali sisteme kaynak sağlayan banka dışı kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile düzenlenmiştir. Finansman şirketleri, alıcılara vadeli ödeme imkânı tanıyan, satıcı işletmenin mal bedelini peşin tahsil etmesine aracılık eden kuruluşlardır. Finansman şirketleri yoluyla kaynak sağlanması uygulaması özellikle; ticari mal, ticari araç, otomobil, mobilya, teknolojik ürünler, telefon, ev araç gereçleri vb. uzun ömürlü ürünlerin satın alınmasında görülmektedir. Finansman şirketleri aracılığıyla kaynak sağlanması yöntemi üretime ve harcamalar yoluyla iktisadi büyümeye destek veren olumlu bir uygulamadır. Bu nedenle üzerinde daha fazla çalışılması gereken bir alan olduğu düşünülmektedir. Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununun 14. maddesinde, finansal kuruluşların faaliyetlerinin etkin ve verimli şekilde yürütülmesi için bir iç kontrol yapısı oluşturulmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Finansman şirketleri, uygun teminat almak şartıyla kullanıcılarına kredili mal alımı imkânı sağlamaktadır. Etkin iç kontrol yapısı kurulmaması durumunda oluşabilecek hata veya hileli işlemler genel mali sisteme de zarar verir. Ayrıca, iç kontrol yapısı kurulması suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi konusunda destek olacaktır. Bu nedenlerle; etkin iç kontrol yapısının oluşturulması finansman şirketleri için önem arz etmektedir. Çalışmada, finansman şirketleri için uygulanabilir etkin iç kontrol yapısı yöntemi önerilmektedir. Sağlıklı bir iç kontrol yapısının kurulması

* Makalenin Gönderim Tarihi: 10.05.2018; Kabul Tarihi: 30.05.2018.

** İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe ve Denetim Bölümü, Prof. Dr.,
ORCID ID: 0000-0001-6817-0717

*** Dr., ORCID ID: 0000-0002-7636-7699

ve uygulaması, mali kaynak sağlayan işletmeler kadar, genel iktisadi yapının sağlıklı işlemesi açısından da önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansman Şirketleri, Kontrol, İç Kontrol Yapısı, İç Denetim.

JEL Sınıflaması: G230, G340, M40, M420

Abstract

The development of economic activities has led to the emergence of new businesses and practices that provide resources for the financial system. Finance companies are non-banking institutions that provide funds to the financial system. In recent years, commercial finance companies have become a favorite option for entrepreneurs seeking small business loans. Commercial financing institutions generally charge higher interest rates than banks, but they are also more likely to approve a loan request. Most loans obtained through finance companies are secured and the assets used as collateral can be seized if the entrepreneur defaults on the loan. Consumer finance companies make small loans against personal assets and provide an option for individuals with poor credit ratings. Commercial finance companies provide small businesses with loans for inventory and equipment purchases and are a good resource of capital for manufacturing enterprises. Finance companies contribute to the growth of the economy by means of production and expenditures. Legal arrangements related to these organizations are stated at the Law No. 6361 on Financial Leasing, Factoring and Finance Companies. Article 14 of the Financial Leasing, Factoring and Finance Companies Act stipulates that an internal control structure should be established in order for the activities of the financial institutions to be carried out effectively and efficiently. Establishment of effective internal control structure is important for financing companies. Organizations working in the fields of accounting and auditing come together to work on the prevention of fraudulent transactions in the world. The most important of which is the work known as the "Internal Control, Integrated Framework" prepared by the Treadway Commission. This work has been accepted in the context of an internal control regulation that is being implemented all over the world. Internal control is a process that is influenced by the institution's board of directors, senior management and other personnel and is designed to provide reasonable assurance that the following objectives have been met: (1) Efficiency and efficiency of activities, (2) The reliability of financial reports, (3) Compliance with laws and regulations. Internal control components in the framework of the COSO model; control environment, risk assessment, control activities, information communication and monitoring. Internal audit is an independent and impartial assurance and consulting activity aimed at improving the activities of an enterprise and adding value to them. Internal audit is an activity related to risk management, internal control and corporate governance processes of enterprises. Establishment and implementation of the internal control structure is the responsibility of the senior management. Internal audit is the task of assessing the effectiveness and efficiency of the internal control structure. Financing companies are institutions that provide long-term payment to buyers purchasing long-lived products and act as brokers for collecting the cost of the seller's business. The application of the financing company can be a commercial property, vehicle, housing, education, health, consumer durables or stock financing. The distinctive feature that distinguishes financing companies from banks and other financial institutions is the practice of concurrent service with sales points. The financing company may be exposed to many risks within its activities. An effective internal control structure should be established to identify, assess and manage these

risks. The main objective of establishing an effective internal control structure is to provide a healthy, transparent, efficient functioning. The internal control structure consists of the following elements (Internal Control-Integrated Framework, 2013): (1) Control Environment, (2) Risk Assessment, (3) Control Activities, (4) Information and Communication, (5) Monitoring. For a sustainable and stable economic system, non-bank financial institutions that provide resources to the system must be managed effectively and efficiently. In particular, for the past two decades, the financial system has been experiencing a technology-driven period that is constantly being renewed. For future funding methods, there is a need for new scientific studies on financial institutions' branch structures and payment systems. Financing companies need to reconfigure their internal control structures and internal audit processes in parallel with developments in the world. By using information technology, a large amount of data can be evaluated in a very short time. As a result of this application which increases the efficiency in inspection, the control risk can be reduced to the minimum level. Use of technology provides effectiveness and productivity, providing rapid feedback, and providing benefits for the complete and rapid preparation of reports. However, company secrets, cyber security and data sharing issues are likely to occur in the coming days. It is also important for financing companies to undertake studies on the prevention of these problems. In the study, an effective internal control structure method applicable to finance companies was proposed. Establishment of a healthy internal control structure is also important in terms of the sound operation of the general economic structure as well as the enterprises providing financial resources.

Keywords: Finance Companies, Control, Internal Control Structure, Internal Auditing

JEL Classification: G230, G340, M40, M420

I. GİRİŞ

Ticaretin gelişmesi iktisadi sisteme kaynak aktaran kuruluşların öneminin artmasına neden olmuştur. Finansman şirketleri yoluyla kaynak sağlanması bu yöntemlerden biridir.

Finansman şirketleri; ticari mal, araç, otomobil, mobilya, teknolojik ürünler, telefon, ev araç gereçleri vb. uzun ömürlü ürünleri satın alan alıcılara vadeli ödeme imkânı tanıyan, satıcı işletmenin mal bedelini peşin tahsil etmesine aracılık eden kuruluşlardır.

Bu çalışmada, Türkiye'de faaliyet gösteren finansman şirketlerinin faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi için oluşturulması gereken iç kontrol yapısının asgari unsurları verilmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de faaliyet gösteren finansman şirketleri 6361 sayılı kanunda "Finansal Kuruluşlar" olarak tanımlanmıştır.

Finansman şirketi, maruz kaldığı risklerin izlenmesi, kontrolünün sağlanması, faaliyetlerin yapısı ve kapsamıyla uyumlu ve değişen koşullara uygun bir şekilde yeterli ve etkin bir sistem kurmak ve işletmekle yükümlüdür (6361 sayılı Kanun, madde 14).

Etkin iç kontrol yapısının oluşturulması finansman şirketleri için önem arz etmektedir. Yapıları gereği finansman şirketleri, uygun teminat almak şartıyla kullanıcılarına kredili mal alımı imkânı sağlamaktadır. Etkin iç kontrol yapısı kurulmaması durumunda oluşabilecek hata veya hileli işlemler finansman şirketlerine olduğu kadar genel mali sisteme de zarar verir. Ayrıca, iç kontrol yapısı kurulmasının suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi konusunda etkin olabileceği iç kontrol yapısı ile ilgili çalışmanın önemini göstermektedir.

İç kontrol yapısı genel olarak; işlemlerin güvenilir bir şekilde muhasebeleştirilmesi, mali raporların tam ve doğru olarak düzenlenmesi, faaliyetlerin etkin ve verimli şekilde yürütülmesi, işlemlerin kanun ve mevzuata uygun yapılması konularında makul bir güvence sağlar.

Finansman şirketleri yoluyla kaynak sağlama yöntemi, uygulama biçimine göre mali sistemi genişletici veya daraltıcı etkiye sahiptirler. Uygun olmayan krediler piyasaların sağlıklı çalışmasına neden olabilir.

II. İÇ KONTROL VE İÇ DENETİM KAVRAMLARININ TANIMI VE ÖNEMİ

Dünya iktisadi sisteminde, işletmelerde yaşanan hile ve hataların artmasıyla birlikte iç kontrol ve iç denetim uygulamaları önem kazanmıştır. Bu kapsamda son yıllarda, uluslararası alanda muhasebe ve denetim başta olmak üzere işletmelerin uygulaması gereken çeşitli standartlar oluşturulmuştur. Muhasebe ve denetim konularında çalışan örgütler bir araya gelerek hata ve hileli işlemlerin önlenmesine ilişkin çalışmalar yapmaktadır.

Şirketlerin daha güvenilir, şeffaf mali raporlar hazırlamaları kapsamında yapılan çalışmaların en önemlisi Treadway Komisyonu tarafından hazırlanan “İç Kontrol, Bütünleşik Çerçeve” olarak bilinen COSO (The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission) çalışmasıdır. Bu çalışma tüm dünyada uygulanmaya çalışılan bir iç kontrol düzenlemesi bağlamında kabul görmüştür.

Bu çalışmada amaç, tüm kurum ve kuruluşlarda sağlıklı bir iç kontrol yapısı kurulması ve uygulanması gereğine vurgu yapmaktır.

II.1. İç Kontrol Kavramının Tanımı ve Önemi

İngilizcede “control” ve “audit” kavramları, anlamları pek de birbirine karıştırılmayan iki ayrı sözcükle ifade edilirken bunların Türkçe karşılıkları olan “kontrol” ve “denetim” kavramları sıklıkla birbirine karıştırılmakta ve zaman zaman da birbirinin yerine kullanılmaktadır (Cömert, 2016:1).

Türk Dil Kurumu, güncel sözlüğüne göre kontrol; a) Denetleme b) Bir şeyin gerçeğe ve aslına uygunluğuna bakma c) Yoklama, arama anlamlarında kullanılmaktadır. Ancak,

çalışmaya konu kontrol tanımını daha çok yönetimi çağrıştıran bir anlam ifade etmektedir. İngilizce de “control” idare, otorite, komuta, düzenleme anlamlarını taşımaktadır.

İç kontrol alanında yapılan çalışmalar özellikle hatalı ya da hileli mali işlemlerden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik önlem almak şeklindeki düzenlemelerle başlamıştır. Örneğin, Enron vakası sonucunda Amerika Birleşik Devletleri’nde 2002 yılında Sarbaney-Oxley olarak tanınan bir yasa çıkarılmıştır. Amaç, şeffaf, doğru, güvenilir mali raporlama yapılmasını sağlamaktır.

Finansal raporlama üzerinde güçlü bir iç denetim uygulaması, güvenilir mali tabloların düzenlenmesi bakımından ciddi öneme sahiptir. Amerika Menkul Kıymet ve Borsa Komisyonu düzenlemeleri (Securities and Exchange Commission-SEC) şirketlerin finansal raporlama üzerinde iç kontrol yapılarının tasarımları, muhafaza etmeleri ve düzenli olarak değerlendirmelerini ve 5. no.lu Denetim Standardı denetçilerin şirketleri Uluslararası Finansal Raporlama Standartları kapsamında denetlemelerini gerektirir. (Dickens ve Fay, 2017: 123)

Treadway Komisyonu tarafından hazırlanan İç Kontrol, Bütünleşik Çerçeve olarak tanınan COSO (The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission) çalışması tüm dünyada uygulanmaya çalışılan bir iç kontrol düzenlemesi şeklinde kabul görmüştür. Treadway Komisyonu 1992 yılında “İç Kontrol-Bütünleşik Çerçeve” adı verilen iç kontrol yapısına ilişkin çalışmasını yayımlamıştır. Bu çalışma ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmektedir.

Treadway Komisyonu, Amerika Sertifikalı Mali Muhasipler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants) Amerika Muhasebe Derneği (American Accounting Association) Finansal Yöneticiler Enstitüsü (Financial Executives Institute) İç Denetçiler Enstitüsü (Institute of Internal Auditors) Yönetim Muhasebecileri Enstitüsü (Institute of Management Accountants) kurumlarının bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur. Amaç, doğru ve güvenilir mali tablolarının düzenlenmesi, faaliyetlerin etkinliği ve verimliliğinin sağlanması ve faaliyetlerin yasa ve mevzuata uygun yürütülmesidir.

İç kontrol, kurumun yönetim kurulu, üst yönetimi ve diğer personeli tarafından etkilenen ve faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği, mali raporların güvenilirliği, yasa ve mevzuata uygunluk hedeflerin yerine getirildiğine dair makul bir güvence sağlamak amacıyla oluşturulan bir süreçtir (Internal Control-Integrated Framework, 2013).

Coso iç kontrol düzenlemesi, iç kontrol amaçlarını üç temel bölümde açıklamaktadır. Bunlar; faaliyetler, mali raporlama, kanun ve düzenlemelerdir. Farklı kullanıcılar tarafından kazanç amacı güden diğer kontrol uygulamaları, muhasebe kontrolü, yönetim kontrolü, bilgi işlem kontrolü, finansal kontrol, faaliyet kontrolü ve kalite kontrolünü içerir (Root, 1998:5).

Treaday Komisyonunun Mayıs 2013 yılında güncellenmiş olan “İç Kontrol, Bütünleşik Çerçeve” yönetici çalışmasında özetle aşağıdaki hususlar belirtilmiştir.

Bütünleşik çerçeve kuruluşların, iç kontrolün ayrı yönlerine odaklanmasına olanak tanıyan üç hedef alan sağlar.

İşlem Hedefleri: Finansal verimlilik ve etkinlik hedefleri de dâhil olmak üzere, işletmenin faaliyetlerinin etkinlik ve verimlilik amaçları ile muhtemel zararlara karşı şirket varlıklarının korunması ile ilgilidir.

Raporlama Hedefleri: İç ve dış, finansal olan ve finansal olmayan raporlama ile bağlantılıdır. Güvenirlik, tam zamanlılık, şeffaflık gibi düzenleyici kararlar, belirlenmiş standartlar ya da kurum politikaları tarafından ortaya konulan diğer kavramlarıdır.

Uyumluluk Hedefleri: Bunlar kuruluşun bağlı olduğu kanun ve mevzuata uyumu ile ilgilidir (Internal Control-Integrated Framework, 2013).

COSO modeli çerçevesinde iç kontrol bileşenleri; kontrol ortamı, risk değerlendirmesi, kontrol faaliyetleri, bilgi iletişim ve izlemedir (Internal Control-Integrated Framework, 2013).

Treadway raporunun önerdiği iç kontrol düzenlemesi, iç kontrolün tanımını yapması ve içeriğini belirlemesi bakımından örnek kabul edilmektedir. Dünyada önemsenen ve işletmeler tarafından kullanılan en önemli iç kontrol yapısı önerisidir.

II.2. İç Denetim Kavramının Tanımı ve Önemi

İç denetim bir işletmenin faaliyetlerini geliştirmek ve onlara değer katmak amacını güden bağımsız ve tarafsız bir güvence ve danışmanlık faaliyetidir. İç denetim, işletmenin risk yönetimi ile yönetim süreçlerinin etkinliğini değerlendirmek ve geliştirmek amacına yönelik sistemli ve disiplinli bir yaklaşım getirerek işletmenin amaçlarına ulaşmasına yardımcı olur (Türkiye İç Denetim Enstitüsü).

Uluslararası iç denetim standartları, Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (Institute of Internal Auditors, IIA) tarafından düzenlenmiş ve yayımlanmıştır. İç Denetçiler Enstitüsü 1941 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuştur. Üyelerine iç denetim, iç kontrol ve bilgi teknolojileri (Information Technology-IT) denetimi konularında hizmet vermektedir. Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü düzenlemelerini kabul eden ülkelerde standartlar, uluslararası iç denetçiler tarafından uygulanması zorunlu rehber niteliğindedir. Standartlar değişen ihtiyaçlar kapsamında Uluslararası İç Denetim Enstitüsü tarafından geliştirilmekte ve güncellenmektedir.

İşletme faaliyetleri yürütülürken; mali raporların ve kamuyu bilgilendirmenin adillik, şeffaflık, sorumluluk, hesap verebilirlik ilkelerine uygunluğu iç denetimle ölçülür.

İç denetim; işletmelerin risk yönetimi, iç kontrol ve kurumsal yönetim süreçleriyle ilgili bir faaliyettir. İç denetim sonucunda, işletme yönetimi tarafından belirlenen süreçlerin doğru

uygulanıp uygulanmadığı değerlendirilir. Risk yönetimi, iç kontrol ve kurumsal yönetim süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve geliştirilmesi işletmenin sürekliliğini sağlar.

İşletme ya da kurumun karşılaşılabileceği risklerin tanınması, ölçülmesi, belirlenmesi, oluşma ihtimali durumunda etkisinin hesaplanması, önceliklendirilmesi, karşı önlemler alınması (riske cevap verilmesi) takibi ve sonuçların değerlendirilmesi faaliyetleri iç denetçilerce yapılır.

İç denetim; yayınlanacak açıklamaların güvenilirliği, işletmenin risk yönetim süreçlerinin durumu, kontrol noktalarının güvenilirliği, mali raporlamaya ilişkin iç kontrolün durumu, öz değerlendirmelerin güvenilirliği konularında güvence sağlamalıdır (Pickett, 2006:108).

İç denetçiler, işletmenin amaçlarını ve amaçlara ulaşıp ulaşılmadığının belirlenmesi için yönetimin hangi yeterlilik ölçütlerini oluşturduğunu bilmelidir. Eğer, ölçütler yeterli ise; iç denetçiler değerlemede bu ölçütleri kullanırlar. Eğer ölçütler yeterli değilse, iç denetçiler uygun değerlendirme ölçütlerinin geliştirilmesi için yönetimle birlikte çalışmalıdır (Pickett, 2011:104).

İç denetim; kendisi dışındaki tüm birimler ile faaliyetlerin etkinliği ve verimliliğini ölçer (planlanan sayı ve kalitede üretimin yapılıp yapılmadığı, üretim kalitesi ve planlamasının bütçe rakamlarına uygunluğu, maliyetler vb.) ve yönetim kuruluna raporlar. Özetlenen nedenlerden dolayı iç denetimin işletmeler ve kurumlar yönünden büyük önemi vardır.

II.3.İç Kontrol ve İç Denetim İlişkisi

İç kontrol yapısının kurulması ve uygulanmasının sağlanması üst yönetimin görevidir. İç kontrol yapısının etkinliğinin ve verimliliğinin değerlendirilmesi ise iç denetimin görevidir.

Başarılı bir iç kontrol yapısı sürekli izleme ve süreç iyileştirme üzerine kurulmalıdır. İzleme faaliyetleri üst düzey yöneticiler ve iç denetçiler tarafından yapılmalıdır.

İç denetim; faaliyetlerin kanun ve ilgili diğer mevzuat ile yönetim kurulunun belirlediği strateji ve politikalar kapsamında yürütüldüğü, iç kontrol ve risk yönetimi sistemlerinin etkinliği ve yeterliliği hususlarında üst yönetime güvence sağlar. İç denetçinin en önemli görevi, iç kontrol yapısının doğru uygulanıp uygulanmadığı hususu ile faaliyetlerdeki etkinlik ve verimliliği ölçmesidir.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte anlık bilgi aktarımı ve raporlama kapsamında süreklilik gösteren denetim yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Sürekli denetim, izleme ve geliştirme çalışmalarının etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesini sağlamaktadır.

1990'lerde bilgi teknolojilerinin gelişimine paralel olarak iç kontrolün etkinliğini denetlemek için veri inceleme tekniklerinin kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır (Boydış, 2014:120).

İşletmelerde oluşturulan iç kontroller bağlamında; iç kontrol ortamının iyileştirilmesi, risklerin yönetilmesi, kontrol faaliyetlerinin etkin yürütülmesi, çalışanlarla yöneticiler arasındaki yatay ve dikey ilişki ve bilgi iletişiminin sağlanması, bütün bunların izlenmesi aşamalarının planlanan etkinlik ve verimlilikle olup olmadığının kontrolü de yönetim kurulunun sorumluluğundadır. Bu sorumluluk iç denetimle sağlanır.

III. FİNANSMAN ŞİRKETLERİNDE FAALİYETLER VE KREDİ SÜRECİ

Türkiye'de ödünç para verme işleri ile uğraşanların faaliyetleri ve denetlenmelerine ilişkin esaslar ilk olarak; 5.4.1983 tarih ve 2810 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca yapılan düzenleme ile belirlenmiştir. Finansman şirketi faaliyet izin belgesi almış olan finansman şirketlerinin başlıca işlevi, devamlı ve mutad meslek halinde her türlü tüketim malı ve hizmet alımını kredilendirmek suretiyle, tüketicinin finansmanını sağlamaktır (26.7.1994 tarih, 22002 no.lu Resmî Gazete, madde 12).

Finansman şirketleri tüketicilere, üretici ve satıcılara kaynak sağlamak suretiyle mali sisteme katkıda bulunur. Tüketici ve son kullanıcılara ihtiyaç duydukları mal ve hizmetler için kaynak sağlamak, üretici ve satıcılara da mal ve hizmetlerin parasını peşin olarak tahsil edebilme imkânı sunar.

Finansman şirketleri ile kaynak sağlanması yönteminde; alıcı, finansman şirketinin anlaşmalı olduğu bayi/satıcı aracılığıyla kredi başvurusunda bulunur. Mal veya hizmetin teslim ve teminine müteakip satış bedeli alıcının nam ve hesabına doğrudan satıcıya ödenir. Kredi geri ödemeleri alıcı tarafından bankalar aracılığıyla finansman şirketine yapılır. Finansman şirketi uygulamasının konusu ticari mal, taşıt, konut, eğitim, sağlık, dayanıklı tüketim malı veya stok finansmanı kredisi olabilmektedir.

Finansman şirketlerini banka ve diğer finansal kuruluşlardan farklılaştıran özellik satış noktasında ve satışla eş zamanlı hizmet verilmesi uygulamasıdır.

Genel iktisadi ilişkiler açısından incelendiğinde; krediler yurt içi satın alma talebini artırmaktadır. Talep artışı üretimi ve dolayısıyla milli geliri artırmaktadır. Finansman şirketleri yoluyla kredi kullanılması gerçek talebe ilişkin ihtiyacı karşılayan bir yöntemdir. Doğrudan mal ve hizmet alımını kredilendirirken satıcı işletmenin alacaklarını peşin tahsil etmesine kolaylık sağlar. İşletmelerin satış kabiliyetini artıran bir yöntemdir.

Mali sistemin gelişmiş olması atıl kaynakların ekonomiye kazandırılmasını sağlar. Yine, gelişmiş bir mali sistem teşebbüsleri, teknolojik gelişmeleri ve yenilikleri teşvik eder. Mali yapı içinde kaynak sağlayan kuruluşlar yapılabilecek yenilikleri takip eder ve kredilendirir. Bu nedenle banka dışı finansman yöntemlerinden birisi olan finansman şirketleri yoluyla kaynak sağlanması iktisadi büyümeye katkı sunar.

Bir çok araştırmacı, bankalarla olan rekabette finansman şirketlerinin belirgin üstünlüğünü finansman şirketinin bağlı bulunduğu grup şirketleri ile finansal araçların düzenlenmemiş piyasalar olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlamaktadır (Remolona ve Wulfekuhler, 1992:25).

Finansman şirketleri, piyasalara kaynak aktaran kredi kartı finansmanı, finansal kiralama işletmeleri gibi tasarruf kurumları ve ticari bankalarla benzerlik gösterirler. Ancak, ticari bankalar geleneksel olarak işletme kredileri ve hizmetlerine, tasarruf kurumları konut finansmanına odaklanırken finansman şirketleri tüketicilere veya küçük işletmeler ve malzeme finansmanına odaklanmaktadır (Smith vd., 2016:2).

Amerika Birleşik Devletlerinde çok sayıda bağlı finansman şirketi kurulmuştur. Bağlı finansman şirketi tamamen bir iştirak olup, amacı bağlı bulunduğu grubun ürünlerinin toptan satışını yapmak ve/veya bağlı bulunduğu grubun ürünlerinin perakende satışlarını takitle yapmaktır (Roberts ve Viscione, 1972:1).

Amerika Birleşik Devletleri'nde, pek çok otomobil üreticisi ürettikleri otomobillerin satışını kolaylaştırmak için kendi bağlı (iştirak) finansman şirketlerine sahiptir. Otomobil üreticilerinin iştiraki finansman şirketlerine Amerika Birleşik Devletleri'ndeki General Motors Acceptance Corporation, Ford Credit ve Toyota Financial Service örnek verilebilir (Barron vd., 2008:2).

İştirak finansman şirketi olan işletmeler, yüksek karlılık, daha geniş pazar, daha düşük satış dalgalanmaları, daha düşük nakit gereksinimi ve ortalamanın altında faaliyete sahiptir (Bodnaruk vd., 2016:18).

Türkiye'de 2017 yılı ikinci dönem sonu itibariyle finansman şirketlerinin aktif büyüklüğü 33 milyar TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde, finansman şirketlerinin kredi alacakları 28.8 milyar TL'ye yükselmiştir (Finansal Kurumlar Birliği).

Finansal Kurumlar Birliği üyesi finansman şirketleri 2017/6 aylık dönem sonu itibariyle; 4.7 milyon adet müşteriye 9.5 milyar TL bireysel taşıt kredisi, 14.8 milyar TL ticari taşıt kredisi, 384 milyon TL konut kredisi ve diğer ürünler için de 4 milyar TL kredi kullandırmıştır (Finansal Kurumlar Birliği).

Finansman şirketlerinde kredi süreci aşağıda anlatılmıştır.

- a) Finansman şirketi ile satıcı işletme arasında sözleşme imzalanır.
- b) Satıcı işletme, ürün ve hizmetin finansman yolu ile alım kararı veren müşterisinden kimlik belgesi/Vergi Numarasını ister ve alıcının vatandaşlık numarası/vergi numarasını finansman şirketi sistemine girerek başvuru sürecini başlatır.
- c) Finansman şirketi tarafından değerlendirilen kredi sonucu, hile kontrolleri de yapılmış biçimde müşteri ve satıcıya bildirilir.

- d) Satıcı işletme tarafından müşteriden kredi evraklarına imza alınır.
- e) Mal ve/veya hizmet teslimi satıcı işletme tarafından yapılır.
- f) Satıcı işletme ile yapılan sözleşmede anlaşılan çalışma koşullarına uygun olarak, günü geldiğinde mal/hizmet bedeli finansman şirketi tarafından satıcı hesabına transfer edilir.

IV. FİNANSMAN ŞİRKETLERİNDE İÇ KONTROL YAPISI UYGULAMASI

Finansman şirketleri, iç kontrol yapısı kapsamında aşağıdaki faaliyetleri yerine getirmek zorundadır.

- a. Faaliyetlerini yasal düzenlemelere, şirket karar ve politikalarına ve finansman şirketlerinin teamüllerine uygun olarak yürütmek.
- b. Muhasebe ve raporlama sisteminin güvenilirliği ve bilgilerin tam olması ile zamanında elde edilebilmesi hususlarını sürekli kontrol faaliyetleri ile sağlamak.
- c. Şirket varlıklarının korunmasını sağlayacak iç kontrol yapısını oluşturmak,
- d. Karşılaşılma ihtimali olan her türlü riskin tanımlanması, değerlendirilmesi ve karşılanması için gerekli alt yapıyı hazırlamak.
- e. Yönetimin belirlediği politikalar kapsamında oluşturulan hedeflere ulaşmada etkinlik ve verimliliği sağlamak.

Finansman şirketi, faaliyetleri kapsamında birçok riske maruz kalabilir. Bu risklerin tanımlanması, değerlendirilmesi ve yönetilmesi için etkin bir iç kontrol yapısı oluşturulmalıdır.

Etkin bir iç kontrol yapısının oluşturulmasının temel amacı sağlıklı, şeffaf, etkin işleyen, mali sisteme doğru kaynak aktaran böylece devlet, kredi kullananlar, çalışanlar, tedarikçiler için yararlı bir finansman şirketi uygulaması ortaya koymaktır.

Kontrol yapısının oluşturulması kadar denetlenmesi de önem arz etmektedir. Riskler ve etkin olmayan uygulamalar ancak denetleme sonucunda oluşan süreç iyileştirmeleri kapsamında giderilebilir.

İç kontrol yapısı aşağıda belirtilen farklı unsurlardan oluşmaktadır (Internal Control-Integrated Framework, 2013).

IV.1. Kontrol Ortamı

Kontrol ortamı, diğer COSO (The Committee of Sponsoring Organisations of the Treadway Commission) bileşenlerini kapsamaktadır. Kontrol ortamı, finansman şirketinin

yönetiminin tutum ve davranışlarından oluştuğundan iç kontrol yapısının temelidir. Diğer bileşenlerin uygulanmasının ana unsurudur.

Kontrol ortamına ait ana başlıklar aşağıda anlatılmıştır.

IV.1.1. Yönetim Kurulu ve Denetim Komitesi

Yönetim kurulu, şirketin pay sahiplerine karşı hesap verme yükümlülüğü taşıyan en üst yapıdır. Finansman şirketini genel kuruldan aldığı yetki ile yönetir. Şirketin politika ve hedeflerini belirlemesi yönetim kurulunun sorumluluğundadır.

İç kontrol yapısının tesis edilmesi, uygulanması ve yeterliliğinin sağlanması yönetim kurulunun sorumluluğundadır. Bu nedenle finansman şirketi, yönetim kurulu ve denetim komitesi üyeleri seçiminde, yüksek ahlaki ve mesleki standartlar belirlemelidir.

Yönetim kurulu, genel kurulda seçilen en az 3 (üç) üyeden oluşur. Genel müdür, genel müdürün bulunmadığı hallerde vekili, yönetim kurulunun doğal üyesidir ve oy kullanma hakkına sahiptir.

IV.1.2. Yönetimin Felsefesi ve Çalışma Tarzı

Yönetim kurulu şirket kültürünün oluşmasındaki en önemli unsurdur. Yönetim kurulunun tutum ve davranışları şirketin genel değerlerini oluşturur. Yönetim kurulu, kurumsal yönetimin temel taşıdır.

Genel müdür ve genel müdür yardımcıları faaliyetlerin düzenli ve etkin yürütülmesi, birimler arasında uyum ve işbirliğinin sağlanması konularından sorumludur.

Yönetim kurulu, şirket politikaları kapsamında genel kabul görmüş çalışma ilkelerini içeren davranış kurallarının çalışanlar tarafından uygulanmasından sorumludur. Bu sorumluluk sadece şirket çalışanlarından beklenen tutum ve davranışlardan oluşmaz. Yönetim kurulu kendi gelişimi ve değerlendirmesi için de öz değerlendirme yapısı oluşturmalıdır. Öz değerlendirme sürecinde yönetim kurulu üyeleri kendi bakış açılarıyla yönetim kurulunun etkinlik ve verimliliğini değerlendirmelidir.

IV.1.3. Mesleki Yeterlilik

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanununda yönetim kurulunun en az 3 (üç) üyeden oluşturulabileceği belirtilmiştir. Yönetim kuruluna seçilenlerin hakları kullanma bakımından tam ehliyetli olması şarttır.

Şirketin yönetim kurulu üyelerinin, genel müdürünün ve genel müdür yardımcılarının atanmalarından veya seçilmelerinden sonra bir ay içinde, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna bildirilmesi gerekmektedir.

IV.1.6. Dürüstlük ve Meslek Ahlakı

Yönetim kurulu üyeleri dâhil olmak üzere tüm çalışanlardan; yasalara uyum, şirket varlıklarının korunması, davranış kurallarında şirket politikalarına uyum, kişisel verilerin korunması konularında özenli olmaları beklenmelidir. Bu hususlara ait uygulamalar ve süreçler yazılı hale getirilmek suretiyle çalışanlar bilgilendirilmeli ve uygulama izlenmelidir.

IV.1.7. İnsan Kaynakları Politikaları ve Uygulamalar

İnsan kaynağı şirketin en değerli unsurudur. Çalışanların kendilerine verilen görevlerini yerine getirirken kullandıkları bilgi ve yetenekler entelektüel sermaye olarak tanımlanmaktadır. İnsan kaynağından en çok yararı elde etmek için çalışanlar katılımcı olmaları yönünde özellikle teşvik edilmelidir. Geri bildirimler yoluyla sürekli iyileştirme imkânı sağlanmalı ve uygulama geliştirilmelidir.

IV.2. Risk Değerlendirmesi

Gerçekleşme olasılığı olan ve gerçekleştiğinde işletmenin amaç ve hedeflerine ulaşmasını etkileyebileceği değerlendirilen olay ve durumların tanımlanması, değerlendirilmesi ve bunlara uygun cevapların verilmesi ile bu temelde yürütülen tüm faaliyetler risk yönetiminin konusunu oluşturur (Maliye Bakanlığı, Kamu İç Kontrol Rehberi, 2014:22).

Yönetim kurulu, alacağı stratejik kararlarla, şirketin risk, büyüme ve getiri dengesini en uygun düzeyde tutarak akılcı ve tedbirli risk yönetimi anlayışıyla şirketin öncelikle uzun vadeli çıkarlarını gözeterek şirketi idare ve temsil eder (Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim Tebliği, II.17.1:10).

Finansman şirketinin kuruluşların faaliyetleri sonucunda maruz kaldığı riskler dış ve iç etkenlerden kaynaklanabilir. Riskler, şirket tarafından önemlilik düzeyi çerçevesinde sınıflandırılmalıdır.

Kredi riski kaynak sağlayan işletmelerde diğer risklerin de önlenmesini sağlayan etkinliğe sahiptir. Bu nedenle, finansman şirketlerinde kredi politikalarının doğru uygulanması çok önemlidir. Kredilerin, ulusal veya uluslararası iktisadi yapıdaki değişikliklere uyum sağlayacak şekilde esnek düzenlenmesi gerekmektedir.

Risk yönetimi sisteminin amacı; şirketin faaliyetlerini, geliri en çok seviyeye en az risk almak suretiyle getirecek şekilde düzenlemek, muhtemel riskleri tanımlamak, değerlendirmek ve derecelendirmek suretiyle yönetim kurulunun politika ve uygulamalarını muhtemel risklere göre oluşturmaktır.

Finansman şirketlerinin planladığı hedef ve amaçlara ulaşmak için alabileceği risk düzeyini önceden belirlemiş olmaları beklenir. Bu düzeyde, riskler tanımlanmalı, değerlendirilmeli ve risklere cevap verme çalışmaları yürütülmelidir.

Risklerin olası etkisini önlemeye yönelik çalışmaların temel amacı risklerin kabul edilebilir seviyeye çekilmesidir. Bunun için yapılması gereken çalışmalardan biri de görevlerin ayrılması ilkesinin uygulanmasıdır. Faaliyetler, karar ve işlemleri yapanlar ile kontrol edenler farklı kişiler olmalıdır.

Risk yönetim sürecinde; risklerin gerçekleşmesine neden olan sorunlar belirlenmeli ve sayısal veriler haline getirilmelidir. Bu uygulamaya, anahtar risk göstergesi adı verilmektedir. Anahtar risk göstergesinin, finansman şirketin belirlediği risk iştahı seviyesinin üzerine çıkması durumunda önlem alınmalıdır. Risk iştahı seviyesi yönetim kurulunca belirlenmelidir.

Finansman şirketlerinde iç kontrol yapısı ve iç kontrol faaliyetleri ile faaliyetlerin nasıl yürütülebileceği hususları iç kontrol, yasal uyum ve risk yönetimi birimi tarafından ilgili birimlerin üst düzey yöneticileri ile birlikte tasarlanmalıdır.

Riskler, gerçekleşme olasılığı ve riskin gerçekleşmesi halinde oluşacak etki derecesine göre yüksek, orta ve düşük olarak sıralanmalıdır. Riskler, gerçekleşmesi durumunda finansman şirketi üzerinde oluşturacağı etkiye göre, kabul edilebilir risk (1-2) dikkate değer risk (3-4) ve kabul edilemez risk (5-9) olarak düzenlenmelidir.

Risk haritası ve bağlı değerlendirilmiş süreçler uygunluk denetimleri de dikkate alınarak sürekli gözden geçirilmeli ve güncellenmelidir.

Tablo 1: Risk Haritası

Risk = Etki X Olasılık	OLASILIK		
	Düşük	Orta	Yüksek
ETKİ	1	2	3
Düşük	1	2	3
Orta	2	4	6
Yüksek	3	6	9

Risk ölçme sonucunda riskler; etki ve gerçekleşme olasılığına göre aşağıda belirtilen şekilde değerlendirilmelidir.

1-2 Kabul edilebilir risk seviyesi; Acil tedbir gerektirmez.

3-4 Önlem alınması gereken risk seviyesi; Mümkün olduğunca çabuk müdahale edilmelidir.

6-9 Kabul edilemez risk seviyesi; Önlem alınmalıdır. Riske cevap verilmelidir.

IV.3.Kontrol Faaliyetleri

Kontrol faaliyetleri, finansman şirketinin yönetim kurulu tarafından oluşturulmuş politika, talimat ve uygulamalarında belirtilen işlemlerin tüm şirket çalışanları tarafından ve tüm ayrıntıları ile birlikte yerine getirilmesi sürecidir.

Kontrol faaliyetleri;

- Üst yönetime sunulmak üzere, günlük, haftalık veya aylık temelde olağan ve olağanüstü durum raporlarının hazırlanması,
- Çift imza usullerinin tesis edilmesi, belirli limitlerin üzerindeki işlemler için onay ya da yetki alınması,
- Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliğin sorgulanması,
- Risklerin ölçülmesi ve önlenmesine ilişkin çalışmalar,
- Mali verilerin karşılaştırılmalı olarak ve dönemsel olarak hazırlanması ve değerlendirilmesi,
- Yönetim kurulunca tanınmış olan limitlere uygunluk incelemeleri, aşım ve aykırılıkların takibi,
- Fiziksel varlıkların korunması faaliyetlerini kapsamaktadır.

Kontrol faaliyetlerine ilişkin ana başlıklar aşağıda anlatılmıştır.

IV.3.1. Üst Düzey Gözden Geçirmeler

Yönetim kurulu, alacağı stratejik kararlarla, şirketin risk, büyüme ve getiri dengesini en uygun düzeyde tutarak akılcı ve tedbirli risk yönetimi anlayışıyla şirketin öncelikle uzun vadeli çıkarlarını gözeterek şirketi idare ve temsil eder (Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim Tebliği, m.4.1.1).

Finansman şirketi üst yönetiminin sorumluluğu; karlılık oluşturmak suretiyle şirketin sürekliliğini ve değerini arttırmak, yasal düzenlemelere uygun şekilde yönetim sergilemektedir.

IV.3.2. Birim Yöneticilerinin Doğrudan Gerçekleştirdikleri Faaliyetler

Birimler, finansman şirketinin faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayan alt unsurlardır. İş düzeyinde faaliyetlerin etkin ve verimli yürütülmesi iç kontrol çalışmalarının da temelini oluşturmaktadır. Süreçler ve faaliyetler birimler aracılığıyla yürütülmelidir.

Finansman şirketlerinde iç kontrol yapısına ilişkin faaliyetlerden bazıları bütçe planlama süreci, finansal raporlama, muhasebe kayıtlarına ilişkin işlemler ve kontroller, mal ve hizmet alımlarına ilişkin süreçler, yasal bildirimler, hazine işlemleridir.

IV.3.3. Bilgi İşleme Süreçleri

Bankacılık faaliyetlerinin yürütülmesini ve Kanunda, Kanuna ilişkin alt düzenlemelerde ve ilgili diğer mevzuatta bankalar için tanımlanan tüm sorumlulukların yerine getirilmesi açısından gerekli olan bütün bilgilerin, elektronik ortamda güvenli ve istenildiği an erişime imkân sağlayacak şekilde kaydedilmesini ve kullanılmasını sağlayan altyapı, donanım,

yazılım ve veriden oluşan sistemin tamamı birincil sistemlerdir (Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik, madde 3).

Bilgi işleme; bilginin sağlanması, kaydedilmesi, değerlendirilmesi ve depolanması aşamalarından oluşur. Finansman şirketi, sağladığı ve işlediği tüm bilgileri yasal düzenlemelere uygun olarak değerlendirmek zorundadır. Özellikle bilgi güvenliği konusuna öncelik verilmelidir.

Bilgi güvenliği; gizlilik, bütünlük ve erişilebilir olmak unsurlarından oluşur. Gizlilik; bilgilere sadece yetkili kullanıcıların ulaşabilmesi, bütünlük; bilginin yetkisiz değişimi veya bozulmalara karşı korunması, erişilebilir olmak; bilgi ve kaynaklara yetkililerin sürekli ulaşılabilir olunmasıdır.

IV.3.4. Fiziksel Kontroller

Finansman şirketi, satış kanallarını oluşturan tüzel kişiler ve müşteriler için oluşturulan ve kanundan kaynaklanan vatandaşlık numarası ve vergi numarası başta olmak üzere tüm kontrolleri yapmalıdır. Belge ve bilgilerin depolanmasına ilişkin fiziksel saklama şartları şirket bünyesinde oluşturulmalıdır.

Bayiler kanalıyla kullanılan kredilere ilişkin evraklarının eksiklik kontrolleri yapılmalıdır. Kredi evrakları tam ise evraklar arşivlenmelidir. Arşivlenen evrakların dijital kopyası bilgi işletim sistemine gönderilmelidir.

IV.3.5. Etkinlik ve Verimlilik Göstergeleri

Üst yönetim ve çalışanların şirketin istikamet ve politikalarına uyum derecelerini ölçümlemek için etkinlik ve verimlilik yöntemleri uygulanmalıdır. Bu uygulamalar, finansman şirketinin hedefleri ile çalışan hedefleri arasındaki uyumun tam olmasını, karlılığı ve sürdürülebilirliği sağlar.

Finansman şirketi, etkinlik ve verimlilik değerlendirmesini şeffaf ve bilimsel yöntemlerle yapmalıdır. Etkinlik ve verimlilik somut ve ölçülebilir hedeflere göre düzenlenmelidir.

IV.3.6. Görevlerin Ayrılığı İlkesi

Hata ve hilelerin önlenmesi, menfaat çatışmalarının engellenmesi ve kaynakların kötüye kullanımının önlenmesi amacıyla şirket içindeki birimlerin ve çalışanların yetki ve sorumlulukları talimat şeklinde yazılı olarak belirlenmelidir. Risk doğuran işlemlerin önlenmesi amacıyla işlemin yapılmasına karar veren, işlemi yapan, işlemi muhasebeleştirilen çalışanların farklı olması sağlanmalıdır.

IV.4. Bilgi ve İletişim

Finansman şirketleri, iletişim kanalları ve bilgi sistemleri oluşturmak suretiyle; elde edilen bilginin güvenilir, tam, tutarlı ve ihtiyacı karşılayacak nitelikte olmasını, çalışanların

bilgiye zamanında erişilebilmesine imkân tanınmasını ve her düzeyde bilgi akışının sağlıklı bir biçimde yürütülmesinin sağlanmasını amaçlamalıdır.

Bilgi; finansman şirketindeki faaliyetlerin ve süreçlerin çalışanlar tarafından yetki seviyeleri kapsamında öğrenilmesidir. İletişim ise finansman şirketinin iç ve dış çevreyle olan bilgi alışverişi olarak tanımlanabilir.

Finansman şirketlerinde iletişim; şirketin yönetim kurulu ve üst düzey yönetimi tarafından belirlenen politika, yöntem ve talimatların tüm çalışanlara iletilmesi, çalışanların her türlü iletişim kanalı kullanmak suretiyle yönetim kurulu ve üst düzey yönetime bilgi aktarması ve çalışanlar arasındaki tüm bilgi akışını anlatmaktadır.

IV.5. İzleme

İzleme sürecinde en önemli görev ve sorumluluk üst düzey yönetime aittir. Üst düzey yöneticilere destek ise iç denetim birimi tarafından iç denetim yolu ile yapılmalıdır. İç denetim uygulaması, başta Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik 13/4 maddesi olmak üzere yasal düzenlemelerle ve talimatlarla oluşturulmalıdır.

İç kontrol faaliyetleri, yönetim kuruluna veya yönetim kurulunun belirleyeceği genel müdür dışındaki bir yönetim kurulu üyesine bağlı olarak yürütülmelidir.

İç kontrol faaliyetleri, şirketin faaliyet yapısı ve kapsamı ile uyumlu sayıda olmak üzere asgari bir kişiden oluşan ve münhasıran iç kontrol faaliyetleri ile iştigal eden iç kontrol görevlileri vasıtasıyla gerçekleştirilir. İç kontrol personeli tarafından, gerçekleştirilen iç kontrol faaliyetlerine ilişkin olarak Haziran ve Aralık sonu itibariyle yılda iki kez yönetim kuruluna veya yönetim kurulunun belirleyeceği genel müdür dışındaki bir yönetim kurulu üyesine raporlama yapılır (Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik, madde 13/4).

Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Yönetmelik kapsamında düzenlenmesi istenen rapor; bir önceki dönemde planlanan faaliyetler ile dönem sonu gerçekleşen sonuçların karşılaştırılması şeklinde yönetim kuruluna sunulmalıdır. Yönetim kurulu tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan faaliyetlerin tamamlanma dereceleri belirtilmelidir.

V. SONUÇ

Finansman şirketleri, mali sisteme kaynak sağlayan banka dışı finansal kuruluşlardır. Bu kuruluşlarla ilgili yasal düzenleme 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanunudur.

Finansman kredileri, alıcılara vadeli ödeme imkânı tanıyan, satıcı işletmenin mal bedelini peşin tahsil etmesine aracılık eden bir kaynak sağlama yöntemidir. Banka dışı finansal yöntemlerin geliştirilmesi, alım gücünün özellikle vadeli alım kolaylığı ile artırılması bakımından desteklenmelidir.

Banka dışı finansal kuruluşlar Finansal Kurumlar Birliği (FKB) çatısı altında yer almaktadırlar.

Gerek yasal düzenlemelere uyum, gerekse mevcut risklerin doğru yönetilmesi sağlıklı bir iktisadi yapının oluşmasına önemli katkı sağlar. Bu durum öncelikle finansman şirketlerinin uyguladığı iç kontrol yapısının sağlıklı kurulması ve uygulanması ile sağlanabilir.

Finansman şirketlerinin uyguladığı iç kontrol yapısının COSO temelli olması, risklerin takip edilmesi, mali raporlamanın doğruluğu, etkinlik ve verimlilik ölçümlerinin doğru yapılması ile yasa ve mevzuata uyum konularında güvence sağlar.

Sağlıklı iç kontrol yapısı kurulması, mali kaynak sağlayan işletmeler kadar, genel iktisadi yapının sağlıklı işleme ve nihai tüketiciye güven vermesi bakımından da önem arz etmektedir.

Sürdürülebilir ve istikrarlı bir iktisadi sistem için, sisteme kaynak sağlayan banka dışı finansal kuruluşların etkin ve verimli şekilde yönetilmesi gerekir. Finansman şirketleri, faaliyetlerin etkin ve verimli yönetilmesi, mali raporlarının güvenilir olması ve mevzuata uyum konusunda yapılandırılmalıdır.

Finansman şirketlerinde sağlıklı bir iç kontrol yapısının kurulması, şirketin yönetim kurulunun öz değerlendirmelerinde ne kadar tarafsız ve doğru davrandığıyla doğru orantılıdır. Finansman şirketlerinin yönetim kurullarında, hatalı veya eksik uygulamaların şeffaf ve düzeltilebilir öneriler ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

İç kontrol yapısına ilişkin temel sorumluluk yönetim kurullarında olmakla birlikte, iç kontrol yapısının tüm finansal kuruluş çalışanlarınca benimsenmesi sağlanmalıdır. Muhtemel risklerin önlenmesi tüm yapının sağlıklı çalışması ile mümkün olabilir.

Özellikle, son yirmi yıldır mali sistem sürekli yenilenen teknoloji ağırlıklı bir dönemi yaşamaktadır. Bu dönem, aynı zamanda yeni kurulmuş olan şirketlerin yerleşik uluslararası şirketlerin önüne geçtiği bir dönemdir. 1990 yılların ortasından itibaren yaşamımıza giren internet ve son on yıldır yoğun olarak kullanılan mobil teknolojiler tüm iş yapış biçimlerini değiştirmiştir.

E – ticaret insan hayatının önemli bir parçası konumuna gelmiştir. E-ticaret hacmi dünyada olduğu kadar ülkemizde de katlanarak büyümektedir. Bu gelişme, gelecekte daha az fiziksel mekânlara ihtiyaç duyulacağını, ürün ve hizmetlerin sunulduğu kanallarda anlık ihtiyaçlara cevap verebilmenin önem kazanacağını göstermektedir. Ödeme sistemlerinin değişmesi kaçınılmaz görülmektedir. Gelecekte uygulanacak kaynak sağlama yöntemleri için,

finansal kuruluşların şube yapıları ile ödeme sistemleri konularında yeni bilimsel çalışmalar yapılması ihtiyacı bulunmaktadır. Finansman şirketlerinin iç kontrol yapıları ve iç denetim süreçlerini de dünyadaki gelişmelere paralel olarak bu kapsamda yeniden oluşturması gerekmektedir.

Teknolojik dönüşüm sürecinin finansman şirketlerine yaptığı en önemli katkılardan bir tanesi çok sayıda verinin işlenmesi, anlamlandırılması, değerlendirilmesi ve raporlanabilmesidir. Bu kapsamda finansal kuruluşların iç kontrol yapısı kurulması sırasında teknolojik gelişmelerden yararlanacak bilgi teknolojilerini kullanmaları beklenmektedir. Tüm bu yapıyı kuran ve denetleyen yönetim ve denetim kurullarının yetkinlikleri; finansal tabloları uluslararası standartlar düzeyinde okuma, anlama, yorumlama, analiz etme bilgilerine sahip olunması, risk analizi ve yönetimi, teknolojik alt yapıyı kullanabilme ve yönetebilecek düzeyde olmalıdır.

Bilgi teknolojileri kullanmak suretiyle çok sayıda veri çok kısa bir sürede değerlendirilebilmektedir. Denetimde verimlilik artışı sağlayan bu uygulama sonucunda kontrol riski de en az seviyeye indirilebilmektedir. Teknoloji kullanımı; etkinlik ve verimliliğin ölçülmesinde, hızlı geri bildirimler sağlanmasında, raporların tam ve çabuk hazırlanmasında faydalar sağlamaktadır. Ancak, şirket sırrı, siber güvenlik ve veri paylaşımı konuları gelecek günlerde yaşanacak muhtemel sorunlardır. Bu sorunların önlenmesine ilişkin çalışmaların yapılması finansman şirketleri için önemlidir.

Yararlanılan Kaynaklar

- 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Tüketici Finansman Şirketleri Kanunu
26.07.1994 tarih, 22002 sayılı Resmî Gazete, Finansman Şirketlerinin Kurulması Hakkında Yönetmelik
10.10.2006 tarih, 26315 sayılı Resmî Gazete, Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik
30.12.2011 tarih, 28158 sayılı Resmî Gazete, Sermaye Piyasası Kurulu, Kurumsal Yönetim Tebliği
28.06.2012 tarih, 28337 sayılı Resmî Gazete, Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik
Barron, J. M., Chong, B. ve Staten M.E. (2008) Emergence of Captive Finance Companies and Risk Segmentation in Loan Markets :Theory and Evidence. *Journal of Money, Credit and Banking*. 40(1), 173-192.
Bodranuk, A., O'Brien, W. ve Sinaov, A. (2016) Captive Finance and Firm's Competitiveness. *Journal of Corporate Finance*. 37, 210-228.
Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. Internal Control-Integrated Framework. <http://www.coso.org/Documents/990025P-Executive-Summary-final-may20.pdf>. (Erişim Tarihi : 28.11.2017)

- Cömert, N. (2016) İşletmelerde Kontrol ve Denetim Kavramlarının Doğru Kullanılması Amacına Yönelik Kavramsal Bir İnceleme, *Marmara Business Review*, 1, 1-20.
- Dickens, D. ve Fay. R. (2017) Aligning Internal Controls and Principles, East Carolina University, *Accounting Ecuation*, Vol. 32, No:3, pp.117-127.
- Finansal Kurumlar Birliği. Finansman Şirketleri Sektör Raporları. <https://www.fkb.org.tr/raporlar-ve-yayinlar/raporlar/finansman-sirketleri-sektor-raporlari/> (Erişim Tarihi: 25.3.2017)
- Hazar, H.B. (2014). *Sürekli Denetim, Bilgisayar Ortamında Bağımsız ve İç Denetim Planlama, Analiz Teknikleri ve Uygulamalar*. İstanbul: Acar Basım Ve Cilt San. Tic. A.Ş.
- Maliye Bakanlığı, Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü. Kamu İç Kontrol Rehberi. (2014).
- Özbek, Ç. (2012). *İç Denetim, Kurumsal Yönetim, Risk Yönetimi, İç Kontrol*. (1. Baskı) İstanbul: Pasifik Ofset Ltd. Şti.
- Pickett, S. (2006). *Audit Planning, A Risk-Based Approach*. John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. USA.
- Pickett, S. (2011). *The Essential Guide To Internal Auditing*. (2. Baskı). John Wiley&Sons, Inc., The Atrium, Southern Gate. Chichester. United Kingdom.
- Remolona, E. M. ve Wulfekuhler, K. C. (1992) Finance Companies, Bank Competition and Niche Markets. *Quarterly Review*. 17(2), 25.
- Roberts, G. S. ve Jerry, V. A. (1981) Captive Finance Subsidiaries:The Manager's View. *Financial Management*. 6, 36-42.
- Smith, D.D. Glambosky, M. Gleason, K. C. ve Menk K. B. (2016) Acquisitions and Regulatory Arbitrage by Captive Finance Companies. *Journal Of Accounting and Finance*, 16(6), 74-86.
- Root, S. J. (1998). *Beyond Coso. Internal Control To Enhance Corporate Governance*. John Wiley&Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. USA.
- Türkiye İç Denetim Enstitüsü. <https://www.tide.org.tr/page/26/Ic-Denetimin-Tanimi>. (Erişim Tarihi : 27.12.2017)

Hasan TÜREDİ – hturedi@ticaret.edu.tr

He received his BA in Business Administration from Marmara University, PhD in Accounting and Auditing from Karadeniz Teknik University. He is currently a full-time faculty member in the Accounting and Auditing Department of İstanbul Ticaret University. He teaches courses on financial accounting, international financial reporting standards, auditing and financial statement analysis at both undergraduate and graduate levels. He has CPA certificate and is a member of Istanbul Chamber of Sworn-in Certified Public Accountants.

Şükrü Mete TEPEGÖZ (mete.tepegöz@gmail.com)

Mete Tepegöz earned his Master of Business Administration degree from Karadeniz Teknik University. He wrote his doctorate thesis on internal control structure and earned a PhD from İstanbul Ticaret University. He has 21 years of professional experience in banking industry with hands-on experience in internal audit, credit risk, credit marketing/sales and bank branch management. He has national and multinational banking experience. He is a member of Istanbul Chamber of Certified Public Accountants. He has Independent Audit, Credit Rating and Corporate Governance licences and he teaches financial accounting in MBA programs.